

Kotona ja töissä, kotitöissä. Tietokirja naisten arjesta 1950–1970-luvuilla

Arvio teoksesta Vanha-Similä, Maria. *Pyykkilaudasta pillereihin. Naisten arki Suomessa 1950–1970-luvuilla*. Helsinki: Minerva Kustannus. 2020. 232 s. ISBN 978-952-312-975-7.

Kirsi-Maria Hytönen

Kansatieteilijä, tutkija, FT Maria Vanha-Similä on työskennellyt museoissa ja tutkinut väitöskirjassaan (2017) arkielämää ja etenkin perhe-elämän historiaa Forssan tehtaiden yhteisössä 1950–1970-luvuilla. Tietokirja *Pyykkilaudasta pillereihin. Naisten arki Suomessa 1950–1970-luvuilla* on luontevaa jatkoa Vanha-Similän perheiden ja arjen historiaa 1900-luvun jälkipuoliskolla tarkastelevalle tutkimukselle.

Pyykkilaudasta pillereihin on yleistajuinen tietoteos naisten arjen historiasta. Naisten arjen kautta tarkastelu laajentuu muun muassa pukeutumisen, ruoan ja vapaa-ajan historiaan. Aikarajauksena 1950–1970-luvut ovat toimiva ratkaisu, jolla laajan ja rönsyävän aiheen käsittelyä on pystytty rajaamaan kohtuulliseksi ja lukijan kannalta ystävällisemmäksi. Kirjan punaisena lankana toimii käsiteltäviin vuosikymmeneihin sisältyvä suuri muutos perheiden arjessa: naisten siirtyminen perheenemännyydestä kodin ulkopuolella työssäkäyviksi äideiksi.

Kirja on jaettu teemalukuihin. Isoimmat jaksot kirjasta on varattu kodin ruokatalouden järjestämisen muutoksille, harrastustoiminnan ja vapaa-ajan kuvauksille sekä pukeutumisen historialle. Lyhyemmät luvut käsittelevät muun muassa koulutusta, avioliittoa, lastenhoidon järjestelyjä ja asumista. Kirja on kauttaaltaan kuvitettu hienosti sekä eri arkistoista löydetyillä ja kerätyillä aikalaisvalokuvilla että ajankuvaa hyvin välittävillä mainoksilla, ja tekstiä värittävät myös lyhyet sitaattit aikakauslehdistä kuten *Kotiliedestä*.

Kirjan lopusta löytyvät kirjallisuus- ja lähdeluettelo sekä loppuviitteet, mutta teksti sisältää viitteitä harvakseltaan. Viitteitä tulisi käyttää tiheämmin, mikäli tarkoitus on korostaa teoksen asemaa tutkimuksena. Arkistolähteiden käyttö on varsin suppeaa, mutta ajan naistenlehdistä *Kotiliettä* on käytetty hieman enemmän. Kirja perustuukin pääosin aiempaan tutkimukseen, eikä esittele uutta aineistolähtöistä analyysia tai tutkimustuloksia. Keskeisin lähteenä käytetty tutkimus on Vanha-Similän oma

väitöskirja (2017), mutta lisäksi kirja peilautuu tuoreeseen etnologiseen ja historialliseen 1900-luvun tutkimukseen (esim. Turunen 2019; Malinen & Tamminen 2017 ja Selin 2017). Etenkin *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla*-teoksen (toim. Kirsi-Maria Hytönen ja Keijo Rantanen 2013) artikkeleihin viitataan usein. Ero näiden kahden teoksen välillä on aikarajauksen lisäksi näkökulmassa: *Pyykkilaudasta pillereihin* keskittyy vain naisten arjen yksityiskohtiin siinä missä *Onnen aika?* tarkasteli yhteiskuntaa laajemmin ja myös kriittisemmin.

Koti naisten arjen ympäristönä

Koti oli naisille monella tapaa tärkeä. Se oli asunnon lisäksi monelle naiselle ainut työpaikka. He viettivät siellä runsaasti aikaa, joten kodin ihmissuhteilla, tilajärjestelyillä ja mukavuuksilla oli iso merkitys naisten elämässä. Kaikilla naisilla ei välttämättä ollut juurikaan elämää kodin ulkopuolella, vaan arki keskittyi pitkälti kotiin. (s. 121.)

Sitaatti tuo esiin kodin keskeisyyden naisten arjessa vielä 1950–70-luvuilla. Kotiin liittyy paljon asioita ja näkökulmia, joita *Pyykkilaudasta pillereihin* tuo monipuolisesti esiin. Vaikka teoksen lähtökohta on jokseenkin kyseenalaistamattoman keskiluokkainen, se huomioi tähän keskiluokkaisen naisen arkeen kuuluvia asioita laajalla otteella. Esimerkiksi ruoan ja ruoanlaiton historiaa sekä ajankohdalle tyypillistä murrosta raaka-aineiden käytöstä kohti puolivalmisteita tuodaan esiin tarkasti ja kiinnostavasti.

Samoin kirjassa käsitellään kodin tarve-esineiden ja sisustamisen kehitystä ja muutosta. Sekä pukeutumisen historiaan että kodin tarve-esineiden hankintaan liittyvä suuri muutos 1960–1970-luvuilla olivat postimyyntiluetteloiden yleistyminen ja valmistuotteiden ostaminen itse tekemisen ja ompelemisen jäädessä hitaasti sivuun. Anttilan ja Hobby Hallin houkuttelevat luettelot yleistyivät ja samoja tuotteita tilattiin moneen perheeseen.

Vanha-Similä kirjoittaa sujuvasti. Välillä toteavan tasainen teksti kaipaisi ehkä jotain koukuttavaa, mutta erinomaisesti valitut kuvat tasapainottavat tekstin tasaista rytmiikkaa. Kuvailevuus ja toteavuus tekevät kirjasta helposti lähestyttävän lukijoille, joille 1950–1970-luvun arjen historia ei ole tuttua. Tutkijan näkökulmasta kaipasin paikoin ilmiöiden taustojen tarkempaa selvittämistä ja selittämistä. Kirjassa todetaan, että ”Suuret ikäluokat *ryntäsivät* oppikouluihin, ja moni tyttö pääsi kouluttautumaan yhä pidemmälle.” (s. 18, kurssiivi KMH). Oppikoulujen oppilasmäärien lisääntymistä kuvataan usein ryntäyksenä, tai kerrotaan, kuinka koulut pursuivat oppilaista. Olisi hyödyllistä kuitenkin ilmiön toteamisen lisäksi pohtia jälleenrakennusajan koulutususkkoa, tuoda esiin miksi tällainen *ryntäys* oli mahdollista ja mitä siitä seurasi. Mitä tytöille ja naisille merkitsi, että yhä useampi sai keskikoulutodistuksen tai jopa ylioppilastutkinnon?

Kirjasta löytyy myös uusia tai ainakin harvemmin tietokirjoissa esiin nostettuja aiheita. Esimerkiksi synnytyslomien kehityksestä, raskaana olevan naisen ohjeista tai synnytyksestä toipumisesta oli kiinnostavaa lukea, ja niihin olisi mielellään syventynyt muutamaa riviä enemmänkin. Äitiys- tai synnytyslomien kehitys ja epätasa-arvoisuus

ammattista riippuen on myös aihe, jonka ei tarvitsisi jäädä maininnan tasolle. 1950–1970-lukujen yhteiskuntaa kuvataan perhemyönteiseksi, ja uudistuksia tehtiinkin askel askeleelta. Suurin naisten arkeen vaikuttanut muutos oli päivähoitolaki. Päivähoitojärjestelmä sekä loi työpaikkoja naisille että mahdollisti pienten lasten vanhempien ansiotyössä käynnin. Siksi myös sen taustoista, lain luomisesta ja järjestelmän kriitikoista olisi voinut kirjoittaa enemmän. Tällainen ratkaisu olisi toiminut lukijan haastamisena pohtimaan ilmiöiden syitä ja taustoja pelkän toteamisen sijaan, kuten jo aiemmin toin esiin. Tämän voisi tehdä myös syventämällä käsitteitä sosiaaliryhmien välisiin eroihin.

Pukeutumisen ja vapaa-ajan muutokset

Pukeutumisen ja muodin historiaa käsittelevä luku on viihdyttävä ja mielenkiintoinen. Muotia ei rajata koskemaan vain käyttövaatteita vaan siihen sisällytetään hienosti myös asusteet kuten kengät, hiusmuoti ja kampaukset. Pukeutumiskulttuurin muutos sotavuosien ja jälleenrakennusajan niukkuudesta kohti rentoa 1970-lukua tuodaan esiin kuvituksen ja tekstin vuorovaikutuksella. Pukeutumiskulttuurin muutoksissa huomioidaan jossain määrin myös ammatissa toimivien naisten työolosuhteiden vaikutus työvaatteisiin. Kirjan ajankohtaan sijoittuu pitkien housujen yleistyminen naisten arkipukeutumisessa, mistä olisin mielelläni lukenut vielä enemmänkin, etenkin kun Arja Turusen tutkimukset aiheesta ovat perusteellisia ja tunnettuja (esim. Turunen 2019, 2016 & 2015). En aivan purematta niele Vanha-Similän väitettä, että ”naiset eivät innostuneet miesten käyttämistä työhaalareista” (s. 176), sillä siinä viitataan vain hänen väitöskirjaansa, joka käsittelee muistoja tekstiilitehtaista. Uskaltaisinkin esittää, että esimerkiksi maataloudessa tai rakennustyömailla työhaalarit ovat olleet hyvinkin tervetullut vaatekappale naisten työpukeutumisessa.

Vapaa-aikaa ja harrastuksia käsittelevä luku on hyvä esimerkki siitä, miten kirjan aihe, naisten arki, laajenee haluttaessa koko perheen arjen historiaksi. Vanha-Similä tuo esiin, miten sukupuolittuneita käsitykset vapaa-ajasta ja harrastamisesta olivat vielä 1950-luvulla.

1950-luvun perheiden elämäntaito-oppaissa ei puhuta mitään perheellisten naisten harrastuksista. Sen sijaan miehillä oli oikeus harrastuksiin kodin ulkopuolella. He urheilivat, kalastivat ja metsästäivät. Miehet saivat myös kotona keskittyä omiin puuhiinsa, kuten lukemiseen tai nikkarointiin. Naisten tuli sen sijaan käyttää liikenevät rauhalliset hetket perheen ja kodin hyväksi tekemällä esimerkiksi käsitöitä. (s. 124.)

Tämän jälkeen Vanha-Similä tuo esiin muutoksen sekä lainsäädännössä että elintasossa. Siirtyminen vähitellen viisipäiväiseen työviikkoon sekä elintason nousu mahdollistivat sen, että myös naisilla alkoi olla mahdollisuuksia vapaa-aikaan, harrastuksiin ja itsensä kehittämiseen – kunhan perheen tarpeet oli ensin huomioitu. Vanha-Similän mukaan 1970-luvulla kansalais- ja työväenopistojen opiskelijoista 70 prosenttia oli naisia, ja myös monet työpaikat organisoivat urheilujoukkueita tai vapaa-ajan toimintaa. Myös matkustaminen lisääntyi, ja kesämökiltä saatiin kaivattua vastapainoa kaupunkielämään.

Tutkimuksellinen nostalgiamatka

Pyykkilaudasta pillereihin on niin yleistajuinen, selkeästi ja johdonmukaisesti kirjoitettu ja elävästi kuvitettu, että sen lukijakunta on laaja. Sukupuolihistorian tutkijalle kirja ei tarjoa juurikaan uutta, mutta sen yleisöksi on epäilemättä tarkoitettukin laajasti menneisyyden arjesta kiinnostuneet. On hienoa, että aivan ”tavallinen” arjen historia käyttöesineistä kotitöihin sopii tutkimukseen perustuvan tietokirjan aiheeksi. Itse 1950–1970-luvulla aikuisuuttaan eläneille teos on kuvituksineen varmasti melkoinen nostalgiamatka, mutta tarjoaisiin kirjaa luettavaksi myös koululaiselle, jota kiinnostaa mummun lapsuus tai nuoruus.

Suomalaisessa historiantutkimuksessa lapsuuden historiaa on lähestytty sodanjälkeisiin vuosiin asti (esim. Malinen & Tamminen 2017). Kun naisten arjen historian kautta tullaan jo hyvin lähelle perhehistoriaa, voisi olla kiinnostavaa lukea myös lapsuuden historiasta vielä lähempää nykypäivää. 1960–80-lukulainen lapsuus alkaa jo olla niin kaukana, että sen eläneet sukupolvet mielellään lukisivat omaan lapsuuteensa liittyvää tutkimusta – minä ainakin.

FT Kirsi-Maria Hytönen toimii tutkijana Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksessa.

Kirjallisuus

Hytönen, Kirsi-Maria & Keijo Rantanen (toim.). 2013. *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla*. Jyväskylä: Atena.

Malinen, Antti & Tuomo Tamminen. 2017. *Jälleenrakentajien lapset. Sotienjälkeinen Suomi lapsen silmin*. Tampere: Vastapaino.

Selin, Sinikka. 2017. *Mikä sinusta tulee isona? Koulutus- ja ammattisuunnitelmat 1950–60-luvun Helsingissä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 191, Tiede. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura.

Turunen, Arja. 2019. Säädystä ja miesmäistä. Naisten housut ja sukupuolikäsitysten muutos 1900-luvulla. Teoksessa *Säädystä ja säädystä. Pukeutumisen historiaa renessanssista 2000-luvulle*, toim. Anna Niiranen & Arja Turunen, 276–307. Historiallinen Arkisto 150. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Turunen, Arja. 2016. "It Wasn't Common for Women to Wear Trousers". *Memories of Women's Dress in the 1950s. Journal of Finnish Studies* 19, 2: 24–28.

Turunen, Arja. 2015. Pukiko sota naiset pitkiin housuihin? Teoksessa *Urheilun toinen puoli*, toim. Heikki Roiko-Jokela & Esa Sironen, 31–58. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja. Suomen urheiluhistoriallinen seura. <http://www.suhs.fi/wp-content/uploads/2017/01/Turunen-Arja-Pukiko-sota-naiset-pitkiin-housuihin-SUHS-vsk-2015-IK.pdf>. [Haettu 14.4.2021]

Vanha-Similä, Maria. 2017. *Yhtiöön, yhtiöön! Lapsiperheiden arki Forssan tehdasyhteisössä 1950-1970-luvuilla*. Kansatieteellinen Arkisto 58. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-6655-06-2>. [Haettu 13.3.2021]